

شورای عالی حوزه علمیّه قم
مرکز مدیریت حوزه علمیّه خواهران
مدرسه علمیّه الزهرا (سلام الله علیها)
شهرستان خوی
تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان:

بررسی مسأله بدعت از منظر قرآن و روایات

استاد راهنما:

خانم رقیّه گل صنم لو

استاد داور:

حجه الاسلام والمسلمین غلامرضا اسم حسینی

پژوهشگر:

الناز حسینعلی زاده

بهار ۱۳۹۱

تقدیر و تشکر

من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق

خداوند منان را شاکرم که کریمانه در آغاز و انجام این تحقیق یاری رسانم بود. و نیز خاضعانه سپاسگزار استاد ارجمندم جناب حجة الاسلام و المسلمین سیدرضی شکوری هستم که با احداث حوزه ی علمیه خوی گامی سازنده در تربیت شاگردان فراوان در مکتب اهل بیت برداشته چراغ علم و دانش را در این شهر برافروختند. آنچه امروز ارائه می شود در واقع مدیون زحمات خالصانه آن بزرگوار است.

همچنین از سرکار خانم رجائیان مدیریت محترم حوزه علمیه نهایت سپاس را دارم که بزرگوارانه راهنمای طلاب بوده و از هیچ تلاشی در جهت ارائه کمک دریغ نورزیدند. و نیز از خانم حیاتلو، مسئول محترم پژوهش تشکر می کنم.

علاوه براین تشکر و سپاس ویژه خود را نسبت به خانم رقیه گل صنم لو استاد راهنمای عزیزم ابراز داشته و صمیمانه قدردان الطاف و راهنمایی هایشان می باشم.

در نهایت برای این عزیزان و تمام اساتیدی که طی این سالها شاگردی محضرشان را کرده ام از درگاه باری تعالی عزت و سربلندی و اجر عظیم اخروی مسئلت دارم.

تقدیم به

انوار هدایت و سفیران رحمت الهی

که کردار و کلامشان مبین صراط مستقیم است.

چکیده

بدعت در لغت به معنای چیزی است که نمونه پیشین نداشته باشد و در اصطلاح عبارت است از دینی نو یا قانونی آوردن که آن را در کتاب و سنت اصلی نیست و به عبارتی داخل کردن چیزی است در دین که جزء دین نباشد. برخی آن را اعم از افزایش یا کاهش چیزی دانسته اند.

در مقابل بدعت، سنت است که به گفتار و کردار و تقریر معصوم اطلاق می شود. می توان گفت تفاوت بدعت با نوآوری در آن است که نوآوریهای بشری در امور مختلف از قلمرو بدعت اصطلاحی بیرون است و ارتباطی با دین ندارد اما مراد از بدعت هر امر جدیدی نیست بلکه مشمول مواردی است که از جانب شرع نهی شده و یا دلیلی به صورت عام یا خاص بر جواز و صحت آن وجود نداشته باشد. برخی بدعت را به دو دسته ممدوح و مذموم تقسیم کرده اند و برخی هم حوزه های آن را در محور واجب و حرام و مستحب و مکروه و مباح تفسیر کرده اند. اما با توجه به تعریف بدعت جایی برای این تقسیمات باقی نمانده و لذا بدعت بیش از یک نوع نیست و آن همان بدعتی است که مورد نکوهش قرار گرفته است. در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله بدعت کمتر زمینه وقوع داشته است و اما در زمان صحابه نقشی پررنگ تر از مساله بدعت دیده می شود. که در عصر جاهلیت مصادیق گوناگونی از قبیل تغییر ماههای حرام، طواف با بدن برهنه، اطلاق فرزند حقیقی به فرزند خوانده و... بوده و در نزد اهل کتاب مصادیقی همچون تحریف تورات، خیانت در امانت، رهبانیت، تثلیث و... داشته است. در حقیقت وجود بدعت می تواند زمینه های مختلفی چون اطاعت از شیطان، جهل، هواپرستی و... داشته باشد.

از دیدگاه قرآن بدعت گذاری مذمت شده و بدعت گذاران لایق تهدید الهی دانسته شده اند که زیانکار

و ستمکار و گمراه و محروم از رستگاری و... هستند.

واژگان کلیدی: بدعت، سنت، جاهلیت، اهل کتاب

۱۳- خرمشاهی، بهالدین، دایره المعارف تشیع، نشر شهید محبی، تهران، چاپ چهارم ۱۳۸۶ ش.

۱۴- خزعلی، انسیه، تصویر جاهلی در قرآن، انتشارات امیرکبیر، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۷ ش.

۱۵- دشتی، سیدمصطفی، معارف و معاریف، موسسه فرهنگی آرایه، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۵ ش.

۱۶- رضوانی، علی اصغر، نگاهی به مسیحیت و پاسخ به شبهات، انتشارات مسجد مقدس جمکران،

قم، چاپ اول، ۱۳۸۵

۱۷- ری شهری، محمد، منتخب المیزان الحکمة، دارالحديث قم، چاپ پنجم، ۱۳۸۵ ش.

۱۸- سبحانی، جعفر، الهیات و معارف اسلامی، موسسه امام صادق، قم، ۱۳۷۶ ش.

۱۹- سبحانی جعفر، منشور عقاید امامیه، مؤسسه امام صادق، قم، چاپ سوم، ۱۳۸۵ ش.

۲۰- السعدی، عبدالملک عبدالرحمن، بدعت به معنی دقیق اسلامی، امیرصادق تبریزی،

کردستان، چاپ دوم، ۱۳۸۵ ش.

۲۱- سیدحسین زاده، هدی، دایرة المعارف بزرگ اسلامی، نشر مرکز دایرة المعارف

بزرگ، تهران، چاپ، ۱۳۸۱ ش.

۲۲- شریعتمداری، جعفر، شرح و تفسیر لغات قرآن، بنیاد پژوهشهای اسلامی مشهد، چاپ

دوم، ۱۳۸۴ ش.

۲۳- طارمی، حسن، دانشنامه جهان اسلام، بنیاد دایره المعارف بزرگ اسلامی، تهران، چاپ

سوم، ۱۳۸۶ ش.

۲۴- طباطبائی، محمدحسین، المیزان، سیدمحمدباقر موسوی همدانی، دفتر انتشارات اسلامی

قم، ۱۳۷۴ ش.

- ۲۵- طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان، ترجمه رضا ستوده، انتشارات فراهانی، تهران، چاپ اول، ۱۳۶۰ش.
- ۲۶- طیب، سید عبدالحسین، اطیب البیان، انتشارات اسلام، تهران، ۱۳۷۸ش
- ۲۷- عسگری، سید مرتضی، معالم المدرستین، محمد جواد کرمی، قم، چاپ اول، ۱۳۷۹ش.
- ۲۸- قرائتی، محسن، تفسیر نور، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، چاپ هفتم، ۱۳۸۳ش.
- ۲۹- قرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، دارالکتب الاسلامیه تهران، ۱۳۸۴ش.
- ۳۰- مدرسی، سید محمد تقی، تفسیر هدایت، آستان قدس رضوی، چاپ اول، ۱۳۷۷ش.
- ۳۱- مطهری، مرتضی، آشنایی با قرآن، انتشارات صدرا، تهران، چاپ ۲۵، ۱۳۸۷ش.
- ۳۲- مطهری، مرتضی، حکمت‌ها و اندرزها، انتشارات صدرا، تهران، چاپ سوم.
- ۳۳- مطهری، مرتضی، حماسه حسینی، انتشارات صدرا، تهران، ۱۳۶۶ش.
- ۳۴- مطهری، مرتضی، سیری در سیره نبوی، انتشارات صدرا، تهران، چاپ سی و ششم، ۱۳۸۵ش.
- ۳۵- مطهری، مرتضی، مقدمه ای بر جهان بینی اسلامی، انتشارات صدرا، تهران.
- ۳۶- مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، انتشارات صدرا، تهران، ۱۳۸۵ش.
- ۳۷- مکارم شیرازی، ناصر، پیام امام امیرالمومنین (ع)، دارالکتب الاسلامیه تهران، چاپ چهارم، ۱۳۸۶ش.
- ۳۸- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، دارالکتب الاسلامیه، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۴ش.
- ۳۹- مانع غیرآبادی، احمدعلی، علل انحطاط تمدن‌ها، سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۱.

۴۰- معرفت، محمد هادی، نقد شبهات پیرامون قرآن کریم، حسن حکیم باشی و دیگران، انتشارات امیران قم، چاپ دوم، ۱۳۸۸ ش.

۴۱- نوری، یحیی، اسلام و عقائد و آراء بشری، بنیاد علمی و اسلامی مدرسه الشهداء، تهران، چاپ نهم، ۱۳۶۰ ش.

۴۲- نوری، یحیی، شناخت تحلیلی اسلام و برخی مسلک‌ها و ادیان، مجمع مطالعات و تحقیقات اسلامی، تهران، چاپ اول، ۱۳۶۴ ش.

۴۳- هاشمی رفسنجانی، علی اکبر، فرهنگ قرآن، نشر دفتر تبلیغات اسلامی قم، چاپ دوم، ۱۳۸۶.

منابع عربی

۴۴- آلوسی، سید محمود، روح المعانی، دارالکتب العلمیه بیروت، ۱۴۱۵ ق.

۴۵- ابن فارس، معجم مقائیس اللغه، دارالکتب العلمیه، بیروت، چاپ دوم، ۱۴۲۹ ق.

۴۶- ابن منظور، جمال الدین محمد بن مکرم، لسان العرب، الهلال، بیروت، چاپ دوم

۴۷- ازهری، محمد بن احمد، معجم تهذیب اللغه، دارالمعرفه، بیروت، چاپ اول، ۱۴۲۲ ق.

۴۸- بحرانی، یوسف، الحقائق الناضره، جامعه مدرّسین حوزه علمیه قم، بی تا.

۴۹- جرجانی، علی بن محمد، التعریفات، دارالکتب العربی، بیروت، چاپ چهارم، ۱۴۱۸ ق.

۵۰- جوهری، اسماعیل بن حماد، الصحاح، دارالکتب العلمیه بیروت، چاپ اول، ۱۴۲۰ ق.

۵۱- حرانی، حسن بن شعبه، تحف العقول، جامعه مدرّسین قم، ۱۴۰۴ ق.

۵۲- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، احیاء التراث العربی، بیروت، چاپ دوم.

- ۵۳- حسینی عاملی، سید محسن امین، کشف الارتیاب، چاپ سوم، ۱۳۴۵ق.
- ۵۴- حویزی، علی بن جمعه عروسی، نورالثقلین، انتشارات اسماعیلیان، قم، چاپ چهارم، ۱۴۱۵ق.
- ۵۵- رازی، فخرالدین، تفسیر کبیر مفاتیح الغیب، داراحیاء التراث العربی بیروت، ۱۴۲۰ق.
- ۵۶- زبیدی، محمد مرتضی، تاج العروس، دارالمکتبه الحیاه بیروت.
- ۵۷- زحیلی، وهبه بن مصطفی، المنیر، دارالفکر المعاصر، چاپ دوم، ۱۴۱۸ق.
- ۵۸- زمخشری، محمود، الکشاف، دارالکتب العربی، بیروت، ۱۴۰۷ق.
- ۵۹- سبحانی، جعفر، البدعه، مؤسسه امام صادق (ع)، قم، ۱۴۱۶ق.
- ۶۰- سفارینی حنبلی، محمد، مسند احمد بن حنبل، المکتب الاسلامی، بیروت، چاپ چهارم، ۱۴۱۰ق.
- ۶۱- سیوطی، جلال الدین، الدر المنثور، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، قم، ۱۴۰۴ق.
- ۶۲- طریحی، فخرالدین، مجمع البحرین، کتابفروشی مصطفوی، تهران، چاپ سوم، ۱۳۷۵ش.
- ۶۳- طوسی، محمد بن حسن، التبیان فی تفسیر القرآن، دارالاحیاء التراث العربی، بیروت.
- ۶۴- طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چهارم، ۱۳۶۵ش.
- ۶۵- عاملی، محمد بن مکی (شهید اول)، القوائد والنوائد، مکتبه المفید قم، بی تا.
- ۶۶- عیاشی، محمد بن مسعود، تفسیر عیاشی، چاپخانه علمیه تهران، ۱۳۸۰ش.
- ۶۷- فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، دارالمکتبه الهلال، بیروت.
- ۶۸- فیروزآبادی، مجد الدین قاموس المحيط، دارالکتب العلمیه بیروت، سوم، ۱۴۳۰ق.
- ۶۹- فیض کاشانی، محمد حسن، تفسیر صافی، انتشارات صدر، تهران، ۱۴۰۵ق.

۷۰- قزوینی، ابی عبدالله محمد بن یزید (ابن ماجه)، سنن ابن ماجه، دارالمعرفه، بیروت، ۱۴۱۹ق.

۷۱- قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر قمی، دارالکتاب قم، چاپ چهارم، ۱۳۶۷ش.

۷۲- قیشری نیشابوری، ابی حسین مسلم، صحیح مسلم، دارالکتاب العربی، بیروت، ۱۴۲۷ق.

۷۳- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، انتشارات اسوه، تهران.

۷۴- کراجکی، ابوالفتح، کنزالفوائد، انتشارات دارالذخایر قم، ۱۴۱۰ق.

۷۵- متقی هندی، حسام الدین، کنزالعمال، موسسه الرساله، بیروت، چاپ پنجم، ۱۴۰۵ق.

۷۶- مجلسی محمدباقر، بحارالانوار، موسسه وفا، بیروت، ۱۴۰۴ق.

۷۷- مصطفوی، حسن، التحقيق، بنگاه ترجمه ونشر کتاب، تهران، ۱۳۶۰ش.

۷۸- نوری، مستدرک الوسائل، موسسه آل البيت قم، ۱۴۰۸ق.